

Chlěb a hry?

**Jezus bu wot Ducha
do pusćiny wjedzeny,
zo by wot čerta spytowany był.**

Matej 4,1

Koloseum w Romje je kaž znamjo abo symbol za knjejstwo stareho romskeho kejžorstwa. Běše to wulki stadion z městnami za 50 000 ludźi. Wulka ličba zachodow a schodow zmóžni spěšny přistup. W pincach Koloseuma běchu chlěwy za dźiwje zwěrjata, stwy za gladiatorow a klětki za ludźi, kiž mějachu so wotprawić. Zo njeby slónco slepiło, powěsnychu nad stadionom wulke płachty na sčězory. Husto so wobydlerstwo na předstajenja přeprašowaše: Druhdy wojowachu dźiwje zwěrjata přećiwo sebi, druhdy běchu dźiwadłowe předstajenja z krasnymi jewišćowymi wobrazami a niškim wobsahom, druhdy běchu zjawne wotprawjenja, druhdy wojowachu gladiatorojo přećiwo sebi. Někotři měnja, zo je Koloseum te městno na zemi, hdžež je so najwjace kreje přelało.

Romskim wobydlerjam so woprawdže něšto skićeše. Nimo hrow so lud tež socialnje zastara. Wulki džěl měščanow njeměješe dosć k jědźi. Kejžorojo spóznachu, zo njeje derje, hdyž su wobydlerjo stolicy njespokojni. Tehodla dowoźowachu z prowincy žito a tamne žiwidła a je za tuni pjenjenz rozdželowachu. Romske kejžorstwo knježeše po zasadže „chlěb a hry“. To rěka, zo so kejžor wo jědź staraše a wo zabawu, zo njebychu ludžo hłódní byli a zo jim njeby wostudło bylo.

„Chlěb a hry“ – hač je w našim času wo wjele hinak? Tež džensa chcedža ludžo być zastarani a chcedža być zabawjeni. Wězo nimamy tajke surowe hry kaž w starym Romje a žane zjawne wotprawjenja. Ale wšelake džensniše filmy su tola tež dosć hrózbne. A w Budyšinje je hala, hdžež móžeja ludžo z barbowymi kulkami do so třeleć.

Jezus chcyše ludžom přinjesć Bože kralstwo, knjejstwo lubosće a hnady. Tola

kak móže so docpěć, zo ludžo tež woprawdže jeho poselstwo přiwzaja? Jezus běše na spočatku swojeho skutkowanja spytowany so zložiť na zasady romskeho kejžorstwa. Čert přistupi k njemu a poručí, zo by kamjenje na chlěb změnił. Tak njeby trjebał nihtó hłódný być. Socialne prašenje by na wšě časy bylo rozrisane. Ludžo bychu Jezusej přiwisowali, přetož čehož chlěb so jě, teho spěw so spěwa. Dale namjetowaše spytowar Jezusej atraktiwnu zabawu: so wot wjerška templa padnyć dać. Wěrjace mu njeje ničo njemóžne. Tajka atrakcija by pola přihladowarjow hłuboki začičić zawostajila. Čert dopomina Jezusa samo na psalmowe słowo: „Wón swojim jandželam tebe dla přikaza; a woni budža tebe na rukomaj nosyć.“

Jezus wotpokaza dobywanje přiwisnikow po principje „chlěb a hry“. Won sadži na Bože słowo a na to, zo je ludžo přiwzaja w swojej wutrobje. To drje njewunjese tel-

ko spěšnych wuspěchow. Słowo je stabe a wola ludži snadź tež. Ale na dlějšu dobu Jezusowy puć bóle skutkuje, dokelž dobru so wutroby. Jezus bě wo tym přeswědčeny: Hdžež symjo Božeho słowa schadza, tam přinjese wone stokróčne plody. (Lukaš 8,8) Tehodla njeje trjeba přiwzaće słowa podpěrać z chlěbom a z hrami.

Spytowar pak njepopuści. Dowjedže Jezusa na wysoku horu a pokaza jemu wšitke kralstwa swěta. Wón poskići, zo jemu přepoda knjejstwo nad cyłym swětom, hdyž so k njemu modli. Knjejstwo nad swětom dóstać w mjenje namocy a z toho – to su mnozy spytali. Aleksander Wulki, Džingis Khan, Napoleon a Hitler chcychu swět z pomocu brónjow zdobyć. Tola Bóh tajke něšto nječerpi. Jezus wobsta spytowanje ze słowami: „Ty dyrbiš so k Bohu, swojemu Knjezej, modlić a jemu samemu služić.“ Jeho słowo je wostało – Koloseum je rozpadanka.

Jan Malink

Koloseum w Romje – hoberski antiłski stadion k zabawjenju ludźi

Foto: priwatne

Přislowo Salomona

Lube džěci!

Te abo tamne přislowo zawěsće hižo znajeće. Samo w bibliji steja přislowa. A to w Starym zakonju. Najstarše přislowa pochadźeja z časa Salomona. K jednemu přislowu sym stawizničku wupytała, kotruž chcu wam powědać.

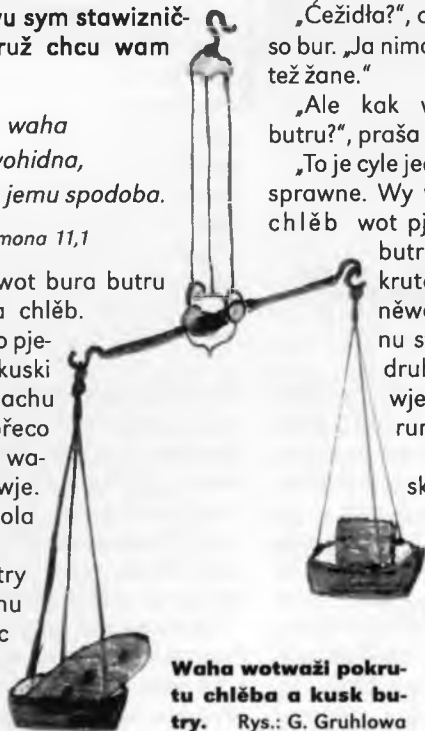
Wopačna waha je knjezej wohidna, ale prawa waha so jemu spodoba.

Přislowa Salomona 11,1

Pjekar dóstawše wot bura butru a bur wot pjekarja chlěb. Počas pak zdaše so pjekarjej, jako bychy kuski butry, kotrež dyrbjachu tři pundy wažić, přeco lóše byli. Pjekarska waha da jemu prawje. Wobskorži bura pola sudnika.

„Waše kuski butry nimaja trěbnu wahu třoch puntow, nic wěrnó?“, sudnik burej rjekny.

„To njeje mož-

Waha wotwaži pokrutu chlěba a kusk butry. Rys.: G. Gruhlowa

no, knježe sudniko“, wotmołwi bur. „Sym kóždy raz butru wotwaži!“

„Snano waše čezidła njetrjehja“, měni sudnik.

„Čezidła?“, dźiwa so bur. „Ja nimam žane čezidła, njetrjebam tež žane.“

„Ale kak wotwažiće potom swoju butru?“, praša so sudnik.

„To je cyle jednore, knježe sudniko, a tež sprawne. Wy wěsće, zo dóstawam swój chlěb wot pjekarja tak kaž wón swoju butru wote mnje. A tajka pokruta chlěba waži tři pundy, něwěrnó. Nó, tak položu na jednu stronu pokrutu chlěba a na druhu stronu swoju butru, tak wjele, zo matej wobě stronje runowahu.“

Bur wučahny „třipuntowski“ chlěb kaž bě jón wot pjekarja dóstał. Sudnik wotwaži chlěb a wotwaži butru. Sudnik so směješe, bur so smějkotaše a pjekar zachadźeše.

Bur so wuwinowa a pjekar so zasudži.

Gabriela Gruhlowa

Sće přeprošeni

Dnja 6. měrcy wotměje so w našich wosadach Swětowy dzeń modlenja. Lětuše teksty zestajeli su žony wšelakich konfesijow z Papua-Noweje Guineje pod hesłom „Mnozy smy, tola jednotni w Chrystusu“. We wšěch wosadach su mužojo a žony přeprošeni k zhromadnemu modlenju z křesćanami cyłego swěta.

Wot 29. měrcy do 5. apryla přewjedže so znowa ProChrist, ze satelitom zwjazane misionariske zarjadowanje w Němskej a wjacorych krajach Europy. „So dźiwać a dwělować“ je tema cyłego tydźenja, na kotryž přeprošuja křesćenjo ze wšelakich cyrkwjow a wosadow. Zarjadowanja w Budyšinje wotměja so wšědnje wot 19.00 hodž do 22.00 hodž. w sportowej hali na Třělnišću. Tam přenjesu so na wideosćenu centralne ProChrist-zarjadowanje z Kamjenicy. Nimo teho předstaja so wšelake wosady a křesćanske iniciatiwy z Budyšina a wokolinu.

Popołdnje w Ćisku

W Ćisku so starši ludžo prawidlownje srjedz kóždoho měsaca ze „swojim“ – mnozy praja tež ze „swojim serbskim“ – fararjom Joachimom Nagelom z Wojerec zetkawaja. Wón so dokladnje na to přihotuje, zhotowja łopjena ze spěwami, hrónčkami a stawizničkami, kiž so k cyrkwinskemu lětu a k počasej hodža. Z wěriwymi so potom wo tym rozmołwja, z nimi hromadže spěwa a so modli. W februaru běše rěč wo karnewalu a póstnym času, wšako pochadža farar z Porynskej, hdžež so karnewal wulcyšnje swjeći.

Ćiskowscy seniorojo swjeća hromadže narodniny, spominaja na njeprítomnych chorych, sćelu jim lube přeca k wustrowjenju a rozrěča wjerški we wosadze. Farar Nagel móžeše z wulkim wjeselom rozprawjeć, zo dadža so swjatki štyri paćerske džěci serbsce konfirmować.

„Naš serbski farar“ wužiwa na kóždym zetkanju seniorow tež serbske słowa a zakončiji je ze serbskim Wótčenašom. Wutrobny džak, luby knježe fararjo!

Text a foto: **Měrcin Kašpor-Ćiskowski**

Farar Nagel na Ćiskowskim popołdnju

Manfred Freudenberg wosomdžesatnik

„Džak za kóždy dzeń a wšědný chlěb“ – tak so knjez Manfred Freudenberg z mandželskej kóždy dzeń modli, a to w sylnej wěrje do Božeho wěčneho kralstwa. Knjez Freudenberg je ewangelskim Serbam znaty přez zetkanja na mnohich cyrkwinskih a kubłanskich dnjach. Tež na zhromadźiznach Serbskeho ewangelskeho towarstwa a při jězbach ze Serbskim busom bě wjele lět ze stajnym wobdžělnikom. Dnja 29. měrcy tuteho lěta swjeći wón swoje 80. narodniny a my chcemy rady na njeho w džakownosći spominać.

Ródný dom jubilara běše młyn w Króncy, małej wsy w Njeswačanskej wosadze. Staršej běštaj ryzy serbskaj, a tak wotroscě wón w serbskej tradiciji a ze serbskej rěču. Do zakladneje šule zastupi w Njeswačidle, dokal so staršej 1932 přesydlisťaj. Nan sta so z knježim pohoncom na tamnišim ryčerkuble. W Njeswačidle zezna so hólč z bóle němskej wokolinu. Tež w šuli rozwučowaše so w němčinje. Po wójnje přewzaštaj staršej wjetše burske kubło w Nowej Wsy pola Njeswačidla. Wot lěta 1943 wopyta Manfred Freudenberg wyšu hospodarsku šulu w Budyšinje a poda so 1948 do zarjadniškeho powołanja. Jako Serb běše wón přistajeny w lutowarnjach w Barće, w Budyšinje a w Njeswačidle. 1956 so woženi a přesydlili so k mandželskej do Biskopic,

Manfred Freudenberg z mandželskej

do Němcow. Tu džětaše hač do wotchada na wuměnk 1994 w zarjedze fabрики „Herrenmode“. Z mandželstwa wuńdže syn, kiž bydli džensa ze swójbu w Grumbachu pola Wilsdruffa a džěta jako zubny technikar. Džowka syna je jenička wnučka našeho jubilara.

Wěstota wěry běše a je našemu jubilaraj zdónk a wobsah žiwjenja, tež w dobach politiskich brachow. Přejemy knjezej Manfredej Freudenbergej Bože žohnowanje a znjesliwje brěmjo staroby. Džakujemy so jemu za jeho swěru k Serbstwu.

Text a foto: **Arnošt Wirth**

Serbski kubłanski džen 2009 w Budyšinje

Handrij Wirth pokaza filmy wo hłownych podawkach lońšeho lěta.

Sup. Jan Malink předstaji džěto na nowych spěwarskich.

Trudla Malinkowa přednošowaše wo historiskich taflach ze serbskimi napisami.

Póndzelu, 16. małego rózka, zhromadźichmy so dwacećo z našeje serbskeje wosady na Michalskej farje ke kubłanskemu dnjej. Dopódnja swjećachmy kemše ze sup. Malinkom. Tema předowanja běše přirunanje ze scénja wo syjerju a wusywj, kak padnje zorno – Bože słowo – pak na puć pak na skałojtu zemju pak na černje, hdžež hinje, pak na dobrou pódu, hdžež njese wjele płodow.

Potom pokaza nam Handrij Wirth filmy wo třoch wjerškach lěta 2008. Přeni běše 62. cyrkwinski džen kónc smažnika w Rakecach pod hesłom „Posoljo wjesela“. Widźachmy wurězki ze sobotnišeho zarjadowanja, na kotrymž bě dr. Marija Měrcinowa přednošowała. Hnujace bě wuhladać při jeho njedzelnišim přednošku dr. Gerharda Herrmanna, kotryž bě bórže po cyrkwiskim dnju nahle zemrěť. Druhi wjeršk běše busowy wulět dnja 14. požnjena do kraja Głomačanow, našich bywšich słowjanskich přiwuznych. Dožiwichmy hišće raz stacije tuteje jězby: Burkhardswalde, Slinič, Głomač a Delni Głomač při łobju, hdžež naposledk na kofej pozastachmy a ludowe spěwy spěwachmy. Třeći wjeršk běše hłowna zhromadźizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa 31. winowca we Łazu. Zahaječmy ju w runje wobnowjenej cyrkwi, poswjećichmy sobu wobnowjeny križ na kěrchowje a přewjedźechmy zhromadźiznu we wjesnym hosćencu.

Po filmach scěhowachu někotre wozjewjenja k nowym spěwarskim, kiž změja 350 kěrlušow a přiwešk z katechizmom, kaznjemi a modlitwami. Spěwarske předleža hižo w manuskripće. Planowane je wudaće na cyrkwiskim dnju 2010. To budže potom runje 300 lět po přěnich serbskich ewangelskich spěwarskich w lěće 1710.

Po wobjedže njemóžachmy so ani kуска w ranej wokolinje při Michalskej cyrkwi a Starej wodarni wuchodźować. Mějach-

Waltraud Trölcowa z Budyšina a sup. Malink w rozmótwje

my při rjanym ćichim wjedrje wjele noweho sněha.

Trudla Malinkowa měješe potom jara zajimawy přednošk ze swětłowobrazami wo starych napismowych taflach we wsach našeje domizny. Tute pochadžeja najbóle z 19. lětstotka a maja husto serbski a němski napis. Najhuscšo namakaja so na šulach a na burskich statokach, někotre tež na kěrchowowych wrotach. Napisane su zwjetša bibliske hrona. Widźachmy wobrazy taflow z Michalskeje fary, z Malešec, Bolborc, Džiwoćic a dalších wsow. W Rozwodecach bu dwurěčne hrono w fašistiskim času z cementom wupjeljene. W Stróži pola Hućiny su serbske pismo wudypali. Tafla w Hrubočicach je so při ponowjenju stareho statoka do cuzych rukow předała. Někotre tafla su zhubjene abo džensa bjez pisma. W tutech padach móžeše T. Malinkowa husto ze starych nowinow abo chronikow zwěsćić, kajki tekst tam jónu steješe. Kamjenječas Uwe Konjen je na iniciatiwu SET hižo wšelake tafla, naposledk loni tu ze šule w Rakojdach, wobnowił. Móžachmy w tym přednošku wjele noweho nazhonić.

Wjesele so po zhromadnym kofejpiću rozžohnowachmy. Džakuju so wšěm, kiž su so wo poradženy kubłanski džen postarali. Rady so zaso wobdžělily.

Waltraud Trölcowa

Wobdžělnicy kubłanskeho dnja při zhromadnym wobjedže

Fota: M. Wirth

Za nowe zwony

Wot decembra 2005 zběraja w Bukecach pjenjezy za nowe mjedžane zwony. Tuchwilu maja na wěži srjedźny mjedžany zwón z lěta 1930 a wulki a mały železny zwón z lěta 1961. Wšitke tři zwony maja němske a serbske napismo. Mjedžany zwón ma so po móžnosći wobchować, město železneju zwonow pak matej so dvě, snadź tež tři nowe mjedžane zwony kupić. Tež podstawa za zwony ma so wobnowić; město dotalnego železneho chce dźa nowy z duboweho drjewja natwaric. Za to su so z wosady štyri duby darili, kotrež tuchwilu na farskim dworje k sušenju leža. W běhu třoch lět nawdachu wosadni dotal 45 000 eurow. Dalše dary su trěbne. Započatk twara njeje hišće postajeny. **T.M.**

Džělowy kruh za serbske naležnosće pomjenowany

Za nowy wokrjes Budyšin su so dnja 18. decembra 2008 wobzamknili „Wustawki wo zachowanju, spěchowanjcu a wuwicu serbskeje rěče a kultury we wokrjesu Budyšin“. Titul hižo zhruba rysuje zaměr wustawkow. Mjez druhim ma so při wokrjesu přistajic hłownohamtski sobudźelač za serbske naležnosće. Dale ma so wutworic džělowy kruh, kotryž so ze serbskimi prašenjemi zaběra a so znajmjeńša štyri króć wob lěto schadźuje. Domowina je dóstała kompetencu, za tutón wuběr pjeć Serbow pomjenować, ale po dorozumjenju ze serbskimi towarstwami. Zwjazk serbskich wumělcow, Serbske šulske towarstwo a Serbske ewangelske towarstwo su tuž Domowinje namjetowali dweju kandidatow: lěkarja dr. Arnošta Wirtha z Biskopic a wučerja Michała Wałdu z Rablic. Na swojim wuradźowanju je Zwjazkowe předsydstwo Domowiny ze sydrom nominowanych kandidatow pjeć wuzwoliło, mjez nimi tež dr. Wirtha a M. Wałdu.

Tež hdyž staj so wot towarstwow namjetowanaj kandidatow wuzwoliło, tak je tola wašnje postupowanja wobmyslenja hódne. Horjeka mjenowane „Wustawki ...“ postajeja, zo maja so serbscy kandidaća wot Domowiny w dorozumjenju ze serbskimi towarstwami pomjenować. Tajne wólby Zwjazkowego předsydstwa Domowiny pak njemóža tajke „dorozumjenje“ być. Kaž Serbske Nowiny rozprawjachu, běše wuradźowanje zwjazkowego předsydstwa w tutym prašenju dosć kontrowersne. Hladajo na postajenje „Wustawkow ...“ měta Domowina při naložowanju jej wot wokrjesneho sejmika spožceniše kompetency na korektnosć dźiwać a so zaměrnje wo dorozumjenje ze wšitkimi serbskimi towarstwami přerować. **Měrćin Wirth**

Serbska přirada EKBO deklaraciju schwalila

K swojemu přenjemju posedženju w lěće 2009 zetka so Serbska přirada Ewangelskeje cyrkwy Berlin-Braniborska-šleska Hornja Łužica (EKBO) 28. januara w Ewangelskim centrumje Zhorjelc-Schlau-roth. Předsyda Manfred Hermaš (Slepo) powita mjez přitomnymi wyšu cyrkwin-sku radźicielku Dorotheju Braeuer jako hosća. Hosćicel zetkanja, regionalny biskop dr. Hans-Wilhelm Pietz, dopominaše w krótkej nutrnosći na prjedawšeho Zhorjelskeho biskopa Hannsa-Joachima Wollstadta a jeho wuznaće k „služacej cyrkwi“.

Po rozprawach wo serbskich aktiwitach w jednotliwych regionach tuteje wat lěta 2004 zjednočeniše cyrkwy wuradźowachu člonoj přirady wo deklaraciji k přichodneju brunicej politice w přewažnje dwurěčnym teritoriju woběju Łužicow. K tomu běštaj Baršćowski farar Ingolf Kschenka a sakski Serbski superintendent Jan Malink tekst přihoto-

wało, w kotrymž so zamołwići w Podstupimje a Drježdžanach k nowemu myslenjeju namołwjeja. Deklaracija so po někotrych změnach schwali, wona bu mjeztym wuběrkej za brunicu při cyrkwin-skim wjednistwje kaž tež synodalnemu wuběrkej „Sprawnosć, měr, wobchowanje stwórb“ přepodata.

Dalši tema bě – wospjet – financowanje serbskorěčneho fararja w Delnjeju Łužicy. Wyša cyrkwin-ska radźicielka z Berlina wobžarowaše, zo njemóže ewangelska cyrkej při tuchwilnych wuměnjach tute specialne dušepastyrstwo do hospodarskeho plana přewažić. Tohodla maja so kóšty za 25 % farskeho městna dale na wjacore ramjenja rozdźělic (spěchowanske towarstwo, kolekty, srědki třechich).

Přichodne schadźowanje přirady je za 7. oktober 2009 w Baršću-Nosydoj-cach (Forst-Noßdorf) předwidžane.

Dietrich Šolta

Deklaracija Serbskeje přirady EKBO

Erklärung des Sorben-Wenden-Beirats der Evangelischen Kirche Berlin-Brandenburg-schlesische Oberlausitz

„Und Gott sah an alles,
was er gemacht hatte,
und siehe, es war sehr gut.“

(1. Mose 1,31)

Mit großer Sorge begleitet der Sorben-Wenden-Beirat der EKBO die Planungsvorhaben zur Erschließung neuer Braunkohletagebaue in der Lausitz. Neben den ökologischen Auswirkungen, die bereits durch Umweltverbände und Wissenschaftler beschrieben worden sind, möchten die Vertreter der Sorben/Wenden auf den soziokulturellen Verlust großen Ausmaßes besonders hinweisen:

Seit 1924 wurden in der Lausitz 136 Dörfer devastiert oder teildevastiert. Die Liste der zerstörten Dörfer reicht von Neu-Laubusch im Jahre 1924 bis hin zu Horno und Lakoma. Die meisten Orte waren zweisprachig oder hatten sorbisch/wendische Wurzeln. Nun rückt die Abaggerung von Mühlrose, Rohne, Grabko, Atterwasch, Kerkwitz und anderer Dörfer näher. Es verschwinden Ortsnamen und die Namen der Gewässer, der Wälder, Hügel und Felder. Die Bezugspunkte sorbisch/wendischer Identität werden zerstört. Dazu kommen die direkten Eingriffe in die Gemeinschaftsstruktur der Region. Allein im Zeitraum von 1960 bis heute wurden 26 Kirchen und Kirchhöfe zerstört. Auch ehrgeizige Umsiedlungspläne und immer nur teilweise erfolgreiche Rekultivierungsmaß-

nahmen können den Verlust von Heimat und damit den Verlust von innerem Frieden nicht aufwiegen.

In ganz besonderer Weise waren die Sorben/Wenden von diesen Verlusten betroffen. Neben amtlicher Diskriminierung oder Instrumentalisierung waren es vor allem die wirtschaftlichen Eingriffe in das Leben der Lausitzer Dörfer und Gemeinden, die den Bestand der sorbischen/wendischen Kultur fast vollständig auflösten. Nach der politischen Wende im Jahre 1989 in Europa und der deutschen Wiedervereinigung 1990 hofften die Sorben/Wenden, dass mit diesem Neuanfang auch eine klare Veränderung im Umgang mit ihrer Kultur einhergehen möge.

Es ist an der Zeit, den verheerenden Prozess der Vernichtung zu stoppen. Gleichsam in letzter Minute könnte eine einzigartige Kulturlandschaft gesichert werden. Menschen brauchen ihre Heimat und ihre Wurzeln. Geschichte soll nicht vergessen, sondern bewahrt werden. Es geht beim Schutz der sorbisch/wendischen Kultur und Lebensräume um Zeichen der Aussöhnung nach einer langen verhängnisvollen Geschichte. Leider geschieht im Moment vor unseren Augen das Gegenteil.

Görlitz, 28. Januar 2009

Manfred Hermasch
Vorsitzender

* Dokumentation des Archivs der verschwundenen Orte, Horno

Zwjazkowa zhromadźizna so wotměła

Káždolětnje w januarje wotměwa so zwjazkowa zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka. Lětsa zeńdže so sobotu, dnja 24. januara 2009, 19 zastupjerjow z dwurěčnych wosadow Hornjeje Łužicy na Mnišej bašće w Budyšinje. Serbski superintendent Jan Malink zahaji zhromadźiznu z kěrlušom „Štóź Bohu wjeršnemu so poda“ a z krótkim rozpominanjom hesła dnja „Njebudźće starosćiwi, dokoľ wjesele na Knjezu je waša sylnosť“ (Neh 8,10). Starosć a wjesele stejitej sej napřečo, druhy njewěmy, kak w swójbe, powoňanju abo ze Serbstwom dale dže, ale wyše nas stej Bóh Knjez. Wjesele zaso wot njeho přinđže a začěri starosć.

Rozprawa wo lěće 2008

Dnjowy porjad bě so wobdźělnikam z přeprošenjom připósłať. Wón so z přidatnym dypkom – powoňanjom noweho čłona a wólbu městopředsydy – schwali. Hłowne dypki dnjoweho porjada běchu rozprawa na lěto 2008 a nowe předewzaća w lěće 2009. Rozprawa předsydy sup. Malinka wobsahowaše wjele dypkow, tak zo móža so na tutym městnje jenož najwažniše aktiwity nalčić. W lěće 2008 wotměchu so 23 serbskich kemšow, štyri dwurěčne kemše a 21 wosadnych popođnjow. Po dobrej tradiciji přewjedzechu so Serbski cyrkwinski džeń, nabožny tydžeń za džeći kaž tež swójbne pućowanje a dworowy swjedžeń. Prawidłownje wuchadžeše Pomhaj Bóh a w serbskim rozhlósu bě 26 njeđželnišich wusylanjow a 70 słowow k dnjej słyšeć. Mnoho aktiwitow organizuje so zhromadnje ze Serbskim ewangelskim towarstwom. Při tym je Serbski wosadny zwjazk nutřkocyrkwinski gremij a Serbske ewangelske towarstwo je hłós ewangelskich Serbow do zjawnosće. Rozprawa na lěto 2008 bu wot přitornych přiwzata.

Krygar nowy městopředsyda

Loni bu městopředsyda wosadneho zwjazka dr. Gerhard Herrmann wot Boha wotwołany. Superintendent Malink spominaše z džakownosću na jeho džeťo a namjetowaše, knjeza Mata Krygarja do zwjazkoweje zhromadźizny powoňać, do předsydstwa wolić a jeho za městopředsydu wuzwolić. Mato Krygar pochadźa z Delnjeje Łužicy a je ze swojej serbskej swójbu we Wuježku pod Čornobohom žiwy. Namjet bu z jednym přećiwym hłósom přiwzaty.

Plan za lěto 2009

Dalši dypk běchu předewzaća lěta 2009. Terminy kemšow a wosadnych popođnjow předležachu přitornym zjimate na łopjeńje. Zhromadźiznje so hišće někotre informacije dodachu. Serbski cyrkwinski džeń

wotměje so 21. junija 2009 w Korjenju w Delnjeje Łužicy a stej w znamjenju 300-lětnje ročnicy wudaća Noweho zakonja w serbskej řeči. Z Hornjeje Łužicy pojedže bus. Nabožny tydžeń budže w Ebersdorfje pola Lubija. Porěča so tež wo jězbe ze Serbskim busom, kotraž měła so přewjesć, tež hdyž je mjenje wobdźělnikow. Namjetowaše so jězba do Kořenowa w sewjernih Čechach. Dale su předwidžane nowowólby do zwjazkoweje zhromadźizny. Plan za lěto 2009 bu wot zhromadźizny schwaleny.

Džeťo na nowych spěwarskich

Hižo někotre lěta přihotuje so nowe wudaće spěwarskich knihow za ewangelskich Serbow. Wone maja w lěće 2010, 300 lět po přěnich serbskich ewangelskich spěwarskich, w Ludowym nakładnistwje Domowina wuńć. Wone budu 350 kěrlušow a kemšacy porjad wobsahować, dale psalmy, modlitwy, Mały katechizm, Augsburgske wuznaće a wšelake zapisy. Manuskript je nimale dopřihotowany. Přiwzali su so wšitke kěrłuše, kiž mamy zhromadnje z němskim wudaćom EG. Je jich 220. Dalše 130 kěrlušow su w Serbach zakorjenjene abo su nowe a so mjeztym husćišo spěwaja. Spěwarske budu so wot nakładnistwa financować. Sakska krajna cyrkej měła so na financowanju wobdžeľić. Přitorni namjetowachu, hesła abo nabožne rozmyslowanja dodać, hdžež je městno mjez kěrlušemi.

Serbske džeťo w EKBO

W Slepom a Wojerecach wotměwa so serbske wosadne žiwjenje po móžnosćach wosadow. Serbski superintendent so tam na dwurěčnych zarjadowanjach wobdžeľuje. Vattenfall wšak dawa wjele pjenjez, zo by so wotbagrowanje wsow Slepjanskeje wosady kompensowało. W Delnjeje Łužicy maja wulke čez z financowanjom džeľneho městna serbskeho duchowneho. Cyrkwinske wjednistwo Ewangelskeje cyrkwe Berlin-Bramborska-šleska Hornja Łužica (EKBO) prosće žane zrozumjenje za Serbow nima.

Hospodarski plan za lěto 2009

Posledni dypk dnjoweho porjada bě schwalenje hospodarskeho plana na lěto 2009, štož so jednohłósnje sta. Smy džakowni, zo so džeťo Serbskeho wosadneho zwjazka wot Ewangelsko-lutherskeje krajneje cyrkwe Sakska bjez problemow financuje.

Zakóńčichmy zwjazkowu zhromadźiznu z modlitwu a z kěrlušom „Knjeza chwal, duša“. Stajamy našu nadžiju na Boha, zo by nam zdžeřžať wozjewjenje Božeho słowa w maćernej řeči. **Marka Maćijowa**

Prěnja serbska biblija w interneće

We wobsydstwje Serbskeje centralneje biblioteki w Budyšinje su wjacore eksemplary našeje přenjeje biblije z lěta 1728. Přetožk do serbsčiny su tehdy duchowni Jan Langa z Minakala, Matej Jokiš z Hbjelska, Jan Běmar z Budestec a Jan Wawer z Bukec zdokonjeli. Běše to wažny měznik za wuwice serbskeje spisowneje řeče. Serbski lud móžeše nětko Bože słowo w maćeršćinje słyšeć a čitać.

Njewěmy džensa, kak wysoki běše nakład biblije, eksistuja pak hišće wjacore eksemplary w bibliotekach kaž tež w priwatnych rukach. Přez internet ma nětko kóždy zajimc přistup k tekstej tuteje biblije. W ramiku EU natwari so tuchwilu EUROPEANA, wulka wirtuelna biblioteka z přinoškami ze wšěch europskich krajow. Zběra so takrjec kulturny pomjatk Europy: wobrazy (mólby, grafiki, karty, foto), teksty (knihy, nowiny, časopisy, džeeniki, listy a archiwalijske), zwukowe elementy (hudźba, řečne přinoški jako paski abo tačeje atd.) a wida (filmy a telewizijne přinoški). Tuta EUROPEANA je wokomiknje hišće w probowej fazy. Serbska centralna biblioteka wobdžeľi so na projekće z mjenowanej biblije z lěta 1728. Partnerka Budyskeje biblioteki je při tym Sakska krajna biblioteka

Prěnja serbska biblija, přeložena wot štyrjoch duchownych a wudata w lěće 1728 w Budyšinje
Foto: archiv PB

w Drježdžanach, hdžež je so tekst digitalizował a do syće stajiť. Tekst stej jako přeni zapisk w tak mjenowanej „Wirtuelnej pokladni“ w jednym rjeđe ze Sachsen-spiegelom ze 14. lěstotka abo z Johanna Sebastiana Bachowej Missu h-moll z lěta 1733. Ministerka za wědomosć a kulturu dr. Eva-Maria Stange je na dnju wotwřenych duri w Sakskej krajnej bibliotece 22. februara 2009 w swojej narěči runje našu bibliju jako přikład braťa za inowatiwne splećenje wědomosće, wuměłstwa a kultury přez syć.

Swět je zaso kusk wušo hromadže zrostł. Móžemy poměrnje jednorje do Argentinskeje abo Awstralskeje lećeć abo nětko tež w najzdalenišim kućiku swěta přenju serbsku bibliju čitać.

Namakaće našu bibliju pod <http://digital.slub-dresden.de/sammlungen/werkansicht/287081885>.

Hanaróža Šafratowa

„Dyrbimy sej wobchować wjesele na serbskim a na cyrkwinskim džěle“

Rozmołwa z nowym městopředsydu Serbskeho wosadneho zwjazka Matom Krygarjom z Wuježka

Na zhromadźiznje Serbskeho wosadneho zwjazka kónc januara w Budyšinje wuzwolichu Was jako naslědnika njeboh dr. Gerharda Herrmanna za městopředsydu zwjazka. Što Wam to woznamjenja?

Su so mje prašeli, hač bych tute zastojnstwo přiwažal, a sym rady připrajil. Tajke džěto mi wjesele čini. Je to za mnje česć a radosć, ale tež zamołwitosć. A je to wězo něšto noweho, do čehož mam so najprjedy zanurić, ale myslu sej, zo to tak ćežko njebudže.

Kajke ćežišća widźíte w tutym zastojnstwje za sebje?

To je na započatku sćežka rjec, ale wažne mi je, zo zwisk do wosadow dźeržimy. To wězo njeje jednore, dokelž je nas tak mało. Serbske wobstejnosc w Bukečanskej a w Budyskej Michałskej wosadze znaju, tak sym sej předewzał, zo pojedu raz do Rakec, Minakata abo druhdže na serbske kemše a wosadne popoždnja, zo bych položenje a ludzi tam zeznal. Připódla móht tež hnydom za naš kózdolětny serbski swjedzeń we Wuježku wabić. Chcemy wšak, zo tutón swjedzeń serbski wostanje a za to trebamy serbskich wopytowarjow.

Pučowanje serbskich swójbow a po tym serbski swjedzeń we Wuježku je mjeztym hižo rjana tradicija. Štó je ju založil?

Smój ze žonu přemyslowať, što móhtoj z młodymi serbskimi swójbami hromadže činić. A smój na to přištoj, zo by so zhromadne pućowanje derje hodžało. Ideju sym w předsydstwje Serbskeho ewangeliskeho towarstwa přednjeł a tam su tohorunja za to byli a namjet podpěrowali. Tak smy w meji 2003 přeni raz zhromadnje pućowali, a to na Čornobóh. Po tym smy na zahrodze doma pola nas swačili. Swójby su tutón dzeń derje přiwažali a tak smy sej prajili, zo činimy dale. Lěto po tym běchmy potom na Rubježnym hrodze.

Ze zhromadneje swačiny na Krygarjec zahrodze je so wuwil dworowy swjedzeń na Dejkec statoku. Kak je k temu dóšlo?

Dobra skladnosć so wuda, hdyž bě 2005 serbski cyrkwinski dzeń w Bukecach. To chcychmy dotal zwučene pućowanje rozšěrić na serbski swjedzeń. Mějachmy zbožo, zo přewostajil nam serbska swójba w susodstwje swój dwór. Tehdy přeprychmy sej přeni raz serbsku kulturnu skupinu k nam. Běchu to „Wólbernosće“, kiž nam program wuhotowachu. Mi so zda, zo bě nas tehdy na sto ludži. Swjedzeń je so derje přiwažal.

Jako dalša kročel je potom hišće nutnosć k temu přišta.

Chcychmy swjedženjej tež nabožny raz

Mato Krygar

Foto: priwatne

dać. Nutnosć pod hołym njebjom wšak je stajnje něšto wosebiteho. Z 50 do 60 wobdźělnikami je přeco derje wopytana. Tež ludžo w Bukecach a wokolinje su swjedzeń jara derje přiwažali a pomhaja kóžde lěto, jón přihtować. Tež njecyrkwinscy ludžo so wobdžěleja a Němcy akceptuja, zo je to serbski swjedzeń. Zastupjene su wšě staroby, štož pokazuje, zo je so nam spagat mjez generacijemi poradził.

Što sej přejeće za přichod Wuježčanskeho swjedženja?

Bychmy dyrbjeli spytać Witaj-džěci a jich swójby integrować. Chcu so lětsa na Witaj-skupinu w Bukecach wobrocić. Snadž móhli nam mały program wuhotować. Tak bychy džěci a jich starši to serbske raz w šěršej zjawnosći dožiwili. Na to sym přišoť loni na swjedženju swj. Měrcina w Bukecach. To widžach, zo bě wjele z tych džěci w cyrkwi z Witaj-skupinow.

Witaj-projekt w Bukecach potajkim wuspěšnje běži?

Mam začišć, zo wón w pěstowarni poměrnje derje běži. Maja tam jednu skupinu, wo kotruž stara so serbska maćernorěčna pěstowarka z Koporc. Hdyž pak je wona chora abo ma dowol, potom to serbske wupadnje. Hišće bóle problematiske je to w šuli. Tam su starši wo to wojowali, zo jězdzi wučerka z Budyšina do Bukec serbsčinu podawać. Bohužel njeje kontinuita w serbskim kubtanju wot pěstowarnje do šule.

Kajke je nastajenje napřećo temu serbskemu w Bukecach a wokolinje?

Sym 1990 přez moju žonu do Bukec přišoť. Do toho wšak sym jenož Delnju Łužicu znať a tuž běch jara pozitivnje překwapjeny. Na wjeskach w Delnej Łužicy je druhydny čežko, z ludžimi serbsce do rěčow přińć, w Bukecach bě to samozrozumliwe, zo so

wotwrjenje serbsce rěči. Za to běch jara džakowny. Njesej tež hišće ženje dožiwil, zo Němcy něšto přećiwu Serbam praja. Moja mandželska, kiž je w Bukecach w serbsko-němskej Tejpelec swójbje wotrostla a w Budyšinje do serbskeje šule chodźila, je jako džěćo wšelake přispomnjenja a nazhonjenja teho serbskeho dla znjesć dyrbjala. Myslu pak sej, zo mamy džensa nowu generaciju, kiž hinak na to serbske hlada hač trochu starši hišće před lětami.

Waša swójba je po wšej wokolinje jenička, w kotrejž džěci serbsce wotrostu. Je to čežko?

Syla nic. Wažna je jenož konsekwentnosć: jedna wosoba – jedna rěč. Moja žona rěči z džěćimi hornjo- a ja delnjoserbsce. Džěci chodža w Budyšinje do šule, Stanij na Serbski gymnazij, Katka a Tereza do Serbskeje zakadnej šule. Ženje njeby jim do myslu přišlo z namaj staršimaj němsce rěčeć. Tež mjez sobu rěča wone serbsce. Wjeselu so, zo nětko tež při džěćacych postrowach w delnjoserbskim rozhłosu sobu skutkuja.

Kak posudžujeće přichod serbsčiny?

Hladam poprawom optimistisce do přichoda. Serbske zarjadowanja kaž wosadne popoždnja, ptači kwas a nazymske koncerty su pola nas jara derje wopytane. Sym sej wěsty, zo změjemy hišće za 50 lět serbske wosadne zarjadowanja w Bukecach. Budu to najskerje hinaše formy hač džensa a budže to zawěsće čežki proces. Ale pola Boha je wšitko móžno.

Pochadžeće z Delnjeje Łužicy a rěčiće delnjoserbsce. Sće w delnjoserbskej swójbje wotrostli?

Sym so 15. měrc 1969 w Picnju do němskeje swójby narodził. Moja mać je přesydlenča, kiž je hakle po wójnje ze Schwiebusa w džensnišej Pólskej do Picnja přišla. Nan pochadža z Parchima pola Schwerina. Nan kaž mać pak mataj trochu pólske korjenje. Tak sym po pochadze Němc z trochu pólskim pozadkom.

A što sće po wuznaću?

Sym Serb.

Kak je dóšlo k tutej změnje wot Němca na Serba?

To je wuskutkowała tehdyša Serbska rozšěrjena wyša šula w Choćebuzu. Sym 1983 w 9. lětniku do tuteje šule zastupił, bjeztoho zo bych něšto serbskeho móht. W našej měšćanskej šuli w Picnju njeje so serbsčina wuwučowała. Direktorka pak je nam we 8. lětniku tutu šulu předstajila a tak sym so za nju rozsudził. Jedna šulerka z mojeje rjadownje w Picnju je ze mnu sobu přišla. Wona je džensa kmótra naju syna. Bě to hižo tehdy normalne, zo džěše wulki džěl šulerjow bjez znajomosćow serbsčiny na serbsku wyšu šulu. Džensa je to hišće hórje.

Šula je Was potajkim cyle zeserbšičila?

Šula běše za mój čas hišće prawje serbska. Wjetšina wučerjow bě tehdy serbska a knježeše tam serbska atmosfera. Mějachmy čite kulturne džěto, běch štyri lěta w rejoyanskej skupinje. Tež ze sportom běchmy wjele po puću, tež w Pólskej, Čěskej a w Hornjej Łužicy. Dopominam so na sportowy swjedzeń župy „Jan Skala“ w Ralbicach. Tam slyšach, kak sej maće džěči w pěsku serbsce hrajkaja. To je wulki začisć we mni zawostajilo. Tež na schadzowanki smy do Hornjeje Łužicy jězdźili. Naša šula bě něšto wosebiteho. Z někak 160 šulerjemi knježeše tam skoro swójbna atmosfera. Kóždy je kóždeho znał. Serbska rěč a kultura - to běše to najwažniše na šuli. To politiske bě porno temu bóle podryadowane. Bydlach w internacie, dokelž to tak chcych. Z časa na šuli sym Serb. My šulerjo smy tež sami započeli za to serbske něšto činić.

Što na přikład?

Započachmy mjez sobu serbsce rěčeć. Nichtó nam to njeje přikazał, smy to sami wot so činili. Hdyž smy něhdže jěli, smy serbsku chorhoj sobu wzali. 1986 załožichmy Zwězk Młodoserbow - so wě njeoficialnje. Statut mam hišće doma. Z tego nastachu aktiwity kaž na přikład přeni zapust w Choćebuzu 1987 abo serbski šulski časopis „Štapac“. Na Swjedženju serbskeje rěče na šuli smy serbski kabaret hrali a Domowinu šwikali. Haj, z časa na šuli sym zalubowany do tego serbskeho. Mějach tež zbožo, zo běch w dobrym lětniku, hdžež wjacori tak myslachmy. Moje najlěpše přečelstwa su šće džensa z tego časa.

Haja ći druzy to serbske džensa hišće runje tak kaž Wy?

Wjacori haj. Torsten Mak a Antje Kellowa so jara wo podawanje serbsčiny na Delnjo-

serbskim gymnaziju prócujetaj. Někotři, kaž Antje Kellowa w Choćebuzu, kotraž je tež na cyrkwiniskim polu jara aktiwna, Jan-Michał Jahn w Dešnje a z Bórkowow pochadźacy Jens Martin w Podstupimje, rěča serbsce ze swojimi džěćimi. Druzy su temu serbskemu napřečo dale pozitiwnje nastajeni, ale maja lědma składnosć, serbsce rěčeć, hdyž su po cytej Němskej rozbrojeni. Jónu wob lěto pak přiřdu do Wuježka a potom hrajemy hromadže wolejbul wo pokal Domowiny.

Kotre powołanje sće nawuknył?

Po maturje 1987 džětach dvě lěće jako praktikant w chorowni w Choćebuzu. 1989 započach w Lipsku medicinu studować. Wot 1992 do 1995 wukublach so jako hladar chorych w diakonisowej chorowni w Lipsku. W Lipsku zeznach tež swoju mandželsku Janinu. Bydlachmój hromadže w serbskim internacie a džětachmój sobu w studentskim towarstwe Sorabija. Běchmy tam dobra zhromadnosć delnjoserbskich studentow. Hrajachmy hromadže kabaret na delnjoserbskich schadowanckach a přewjedzechmy w Rogowje, Žylowje, Rogoznje a Rownom wjesne schadowanck. Pódlu swojeho medicinskeho wukubłanja sym pola dr. Hynca Rychtarja na uniwersite hišće dale delnjoserbsce wuknył.

Hdže džensa powołansce skutkujeće?

Džětam jako hladar chorych na dialyzowej staciji Budyskeje chorownje. Mamy někak sto pacientow. Wjeselu so, zo móžu z někak džesaćomi z nich serbsce rěčeć.

Sće aktiwny w cyrkwiniskim džěle.

Pochadžeće z pobožneje swójby?

Poprawom nic. Moja mać bě w cyrkwi a nan w SED. Prawowka a wowka běštej jara pobožnej. 1970 daštaj mje staršej wu-

křčić. Chodžach potom do ewangelskeje pěstowarnje w Picnju a spočatnje tež na nabožinu. To pak je moja hortnarka zhonila a so mje w horće prašała, što to dyrbi, zo na nabožinu chodžu, hdyž je nan w stronje. Hdyž to doma powědach, mjenješe mać, zo njetrjebam wjac na nabožinu chodźić. Tak tež njebuch konfirmowany. Mój staršiski dom bě jara liberalny. Nan tež njebě zasakty stronjan. Bě normalne, zo smy doma wšitcy hromadže zapadnu telewiziju hladali.

Hdy a přez čo sće so zaso wěrje a cyrkwi přibližił?

Wěru njejsym ženje prawje spuścić. Z časa, zo bě moja prawowka jara chora, so wšednje modlach a to činju hač do džensnišeho. Do cyrkwe zaso wróćo namakał sym přez delnjoserbske kemše, kiž su so 1987 wozrodźili. Tak sym so potom wědomje za wukubłanje w diakonisowej chorowni rozsudził. Tež čas tam je mje zaso bliže k cyrkwi přinješt. Tójšto mamoj so z mandželskej tež serbskemu superintendentej Siegfriedej Albertej džakować.

W kotrym nastupanju?

Wón je namaj do naju wěrowanja w lěće 1995 nabožnu wučbu podawał, a to w serbskej rěči. Kóždy tydzeń smój tam štoj, žona džětaše tehdy hižo w Budyšinje a ja přijědzech z Lipska. Sup. Albert je potom moju žonu wukřčić, mje konfirmował a naju zwěrowať.

Bydliće we Wuježku, přistušeće pak Budyskej Michałskej a nic, kaž by poprawom z wašnjom byto, Bukečanskej wosadže. Čehodla?

Serbskich kemšow, serbskich swójbow a serbskich džěči dla smy so rozsudžili za Budyšin. Bukečanscy Serbja su to tehdy wobžarowali. Hajimy pak tež zwiski do Bukec, přihotujemy tam sobu serbske wosadne popoždnja a so na nich wobdžělmy. Namaj ze žonu je tež wažne, zo w němskej wosadže sobu džělamoj. Naju džěči chodža na džěćacy kruh, hraja patoržicu sobu hodownu hru a cyła swójba jědžemy sobu na kubłanske dny do Hainewaldy. Tak mamy přečelow a dobre zwiski tež do němskeje wosady a němscy wosadni zhonja přez nas něšto wo tym serbskim.

Z mandželskej skutkujetaj wobaj w nawardnymaj gremijomaj. W kotrymaj?

Mandželska je wot lońšeho w cyrkwiniskim předstejičerstwe Michałskej wosady a ja džětam wot lěta 2002 sobu w předsydstwe Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Tute džěto njeje namaj žane brěmjo, ale wobradži namaj wulke wjesele. Dyrbimy sej wobchować wjesele na serbskim a na cyrkwiniskim džěle a nic naposledk na wěrje. Wažne je, zo položimy fundament za přichod, a tu, sej myslu, smy na dobrym puću.

Wutrobnny džak za rozmołwu. Mandželskej a Wam přejemy wjele zboža k štyrcećinam, kotrež wobaj tutón mēšac woswjećitaj.

Prašała so **T. Malinkowa**

Dworowy swjedzeń we Wuježku pod Čornobohom w septembru 2007. Wopytowarjo sčěhuja kedźblijwe program muskeho chóra ze Smječkec, mjez nimi mandželskaj Mato a Janina Krygarjec (sedžo pjaty a šesta wotlěwa).

Foto: archiw PB

„Gotthold“ na lěto 1879 – přenja protyka w delnjoserbskej rěči

Před 130 lětami wuńdže w Choćebuzu přenja protyka z přinoškami w delnjoserbsčinje. „Gotthold“ bě jeje titul a Gottlieb Fengler, farar starolutherskeju wosadow w Depsku a Choćebuzu, jeje awtor a wudawačel. Protyka je džensa antikwariska žadnostka. Serbski institut w Budyšinje wobsedźi eksemplar ze zawostajenstwa Michała Hórnik, dalši chowa so w priwatnym wobsydstwje w Berlinje.

Lutherska protyka za lud

Swoju přenju knižnu protyku za lud w němскеj rěči wuda farar Fengler na lěto 1874. Pjeć lět pozdžišo zwaži so na to, samsnu protyku tež w serbskim přeložku čišćec dać. Serbska protyka dósta dołhi němски titul „Gotthold. Evangelisch-lutherischer Volks-Kalender mit wendischem Text für das Jahr 1879“. Čišćana bu w Choćebuzu w Fenglerowym swójskim nakładnistwje „Druck und Verlag der Gotthold-Expedition“. Němske wudaće protyki předawaše so za 25 pjenjezkow, serbske – snadź mjeńšeho naklada dla – za 30. Na titulnej stronje namaka so wobraz brodateho pućowarja w zastarskich drastach z dołhim kijom w ruce. Ma to drje być wony muž, po kotrymž je protyka pomjenowana: Gotthold – čłowjek, kiž je Bohu spodobny. Zboka njeho stej wotčišćanej bibliskej hronje, hodžacej so za pobožneho putnikowarja: „Gott, der Herr, ist Sonne und Schild, der Herr giebt Gnade und Ehre.“ a „Es ist genug, daß ein jeglicher Tag seine eigene Plage habe.“ (Ps 84,12 a Mt 6,34)

Farar Fengler da protyce krótko předstowo na puć: „Luby serski lud. To jo ta předna pratyja, kotaraž něco na dołojcnu sersku rěč njaso. Wy, lube lazowarje, bužošo to z wjaselim huwitaš. ‚Kužde zachopjenje jo šěžke‘, zni wono we písłowje. To jo ten pratyjar zgonił. Ale won nažejo něto teke, až ta mija a to žěto nježbo bys podermo. Bog pak zognuj was wšyknych we nowem lěse ze wšym šelnym a duchnym žognowanim pšez Kristusa.“ Předstowo nam wopodstatni, zo bě „Gotthold“ přenja delnjoserbska protyka a zo měješe wudawačel při swojim nowotarskim džěle tojšto čezow přewinyć.

Protyka bě dwurěčna. Přeni, němски džěl zahaji so z wobrazom křižowanja a z kěrlušom wo swjatym křižu. Kalendarij podawa potom měsacy, terminy hermankow a wikow, zapis měrow a přehlad europskich regentow. Sčěhuje sydmostronski zabawny džěl w serbskej rěči z nastawkami „Znamjenja toho casa“, „Znamjenja wot njebja“, „Pšerachnowane!“, „Bur a aptikař“ a kěrlušomaj. Wšitke přinoški su nabožneho razu. Wjacore wobrazy tekst wožiweja.

Farar Gottlieb Fengler

Awtor, wudawar a drje tež přeložowar serbskeho „Gottholda“ bě Gottlieb Fengler, farar starolutherskeju wosadow w Depsku a Choćebuzu. Po pochadže bě Němc ze Šleskeje. Narodžił bě so 2.2.1841 w Altkranz jako syn tamnišeho ryčerkublerja. Wón wopyta gymnazij w Glogauwe a studowaše teologiju w Lipsku a Erlangenje. 1867 přińdže jako naslědnik fararja Alberta Eberta, kiž bě ze starolutherskeje cyrkwe wustupił a potom jako farar w saksim Hrodzišću skutkowaše, do Depska. 27. oktobra 1867 bu ordinowany a jako farar zapokazany.

Farar Fengler bě po wšěm zdaću jara aktiwny duchowny. 1872 přesydlil so z Depska do Choćebuz, hdžež chcyše zdobom pensionat za šulerjow nižich gymnazialnych rjadownjow založić. W swojim domje zarjadowa sej čišćernju a wudawaše nabožny časopis „Gotthold, illustriertes Sonntagsblatt“. Na lěto 1874 wuda swoju přenju ewangelsko-luthersku ludowu protyku „Gotthold“. Pod jeho nawodom twa-

rještej so w Depsku a Choćebuzu noweje cyrkwi. Depšćanska so 1878, Choćebuska 1879 poswjeći. 1885 pomjenowachu jeho za superintendenta delnjošleskeje diecezy starolutherskeje cyrkwe. 1901 poda so jako farar na wuměnk a přesydlil so do Žaganja, wosta pak superintendent delnjošleskeje diecezy. Wón zemře 8.7.1910 w Žaganju.

Jako rodzeny Němc měješe farar Fengler dwurěčnu službu wukonjeć. W Depsku měješe serbsku, w Choćebuzu němsku wosadu zastarać. Kaž hižo jeho předchadnik Ebert tak nawukny tež Fengler serbsce, zo móht wosadnym w jich maćerščinje služić. Na zwón, kiž da sej Depšćanska wosada 1873 z wot kejšora Wylema I. darjeneje francoskeje kanonoweje bronzyleć, da wón nimo němскеho tež serbske napismo „Bojscho sse Boga; zesćzo togo krala“ (1 Pětr 2,17) napisać. Džensa słuša tutón zwón k najstaršim zwonam ze serbskim napismom, kiž we Łužicy mamy. Tež z wudaćom serbskeho „Gottholda“ 1879 farar Fengler pokaza, zo sej Serbow wažeše a zo prócy njelutowaše, jim duchownu cyrobu w maćernej rěči poskićec. Za to by sej zaslužil naspomnjenje w serbskim biografiskim słowniku.

Serbske reakcije

Serbski „Gotthold“ wuńdže nazymu 1878 a poskićowaše so w čišćerni F. W. Brandta w Choćebuzu na předań. W Bramborskim Serbskim Casniku z 28.11.1878 jón redaktor Kito Šwjela pod napismom „Serbska pratyja“ euforisce witaše: „To hyšći njejsmy měli, ab dolnołužisku sersku pratyju dejali wizeš. (Te gornolužiske maju dawno swoju sersku pratyju, kenž se ‚Předzenak‘ pomjenijo.) Nět budu naše starke juž wjasela dla zas młode hordowaš a hyšći raz tak dlujko se žywiš.“ Hačrunjež je jeje serbska rěč „tšochu podštapowata“, Šwjela čitarjam protyku doporuči, „pšeto wona jo tog dostojna“ a „jo wot dobrego ducha a z Božeg słowa“. Wón wabješe do pilneho kupowanja, zo njeby wudawačel při wšej swojej prócy hišće pjenjezy prisadził.

W Budyšinje pod redaktorstwom Jana Arnošta Smolerja wuchadźacy literarny časopis „Łužičan“ (č. 2/1879) sudžeše wo serbskim „Gottholdže“ z chwalbu a kritiku: „Serbam ‚pratyju‘ serbski podać, je wěsće chwalobna wěc, a knjez Fengler chce hišće wjac serbski podawać, jeli zo jeho pospyt so spodoba, ale rěč dyrbi być lěpša, a chcemy knjeza F. k temu ‚nagranjaš‘, zo by přichodnje zaso njeprajił. Ten Pra-

Titulna strana přenjeje delnjoserbskeje protyki „Gotthold“

Repro: Serbski muzej Choćebuz

Šmjatki wokolo něhdyšeho doma Sorabije w Lipsku

Hdyž z Lipšćanskeho centruma po hłownej dróze Karla Liebknechta do juha kolesuješ a po chwilce naprawo wotbočiš, trjehčiš na Kästnerowu dróhu. Na tutej dróze wšak widžiš lědma njewobnowjenu chěžu. Čim bóle nadpadnje stary wulki dom, kotrehož pycha je dawno zašla. Tutón dom je sydło ewangelskeje studentskeje wosady (ESG) w Lipsku, kotraž hižo lěta dołho wo jeho zdžerženje wujuje.

Dom ewangelskeje studentskeje wosady (ESG) na Kästnerowej 11 w Lipsku, natwarjeny 1908 jako dom Sorabije, ma so wobnowić. Na małym foće widźimy wopon Sorabije, připrawjeny na fasadze domu.

Fota: priwatne

Lědma pak je znate, zo slušeše chěža na Kästnerowej 11 přenjtne serbskemu Lipšćanskemu towarstwu Sorabija. Něhdyše lužiske předarske towarstwo, kiž so hakle w lěće 1909 na Sorabiju přemjenowa, so kónc 19. lětstotka do studentskeje burschenschaftu přeměni. Po tehdyšim wašnju přewjedžechu samo tesakowanja, dokelž slušeše Sorabija k bijacym burschenschaftam. W lěće 1908 začahny towarstwo do nownatwarjeneho domu na Kästnerowej, kiž bě so po planach architekta Wunschmanna natwaril. Serbske a wědomostne džěło Sorabije pak

wokolo Přenjeje swětoweje wójny wumjelkny. Tež w 20tych lětach so skerje tradicije němskeje burschenschaftu pěstowachu. Zo bychu so strachej zakaza wuwynili, přistupichu Sorabičenjo w lěće 1934 němskemu studentskemu zjednoćenstwu „Deutsche Landsmannschaft“. Tola tež tute so naposledk 1936 rozpušći a džěło Sorabije dospoťnje wumjelkny.

Krótko do wuswojenja towarstwa w lěće 1945 předachu stari Sorabičenjo dom sakskej krajnej cyrkwi, kiž jón bórže na to ewangelskej studentskej wosadze jako sydło přepoda. Wot tuteho časa je dom wšitke zwjeselace a hórke časy studentskeje wosady w NDRskim a přewrótowym času dožiwił. Wobnowil pak so w zaštych 60 lětach njeje. Drje so w 50tych a 90tych lětach zašeho lětstotka wšelake zwuporjedža, tola wulke twarske naprawy su mjeztym wjace hač trěbne, dyrbi-li so chěža zdžeržeć.

Wot lěta 2004 do 2008 prócowaše so studentska wosada wo spěchowanske

Na plakatach žadachu studenca zdžerženje swojeho domu.

srědki města Lipska a sakskej krajnej cyrkwy. Tola město Lipsk so ze wšelakich přičin spjećowaše spěchowanje přizwolić. Tak rozhladowaše so sakska krajna cyrkwe hižo za druhej chěžu za studentsku wosadu w Lipsku. Hakle na zašlej nazymskej synodze sakskej krajnej cyrkwy w Drježdžanach so doskónčnje rozsudži, zo ma so dom na Kästnerowej zdžeržeć a wobnowić. Lětsa chcedža z třechu a sušenjom pincy započec. Znowa prócuje so nětko studentska wosada hromadže z krajnej cyrkwy wo spěchowanske pjenjezy, zo by so cyłkowne wobnowjenje zaplaćilo.

Hdy budže so dom Sorabije zaso w swojej starej pyše pokazać, njeje jasne. Tola tučasný studentski farar Frank Martin je dobreje nadžije. Džěło studentskeje wosady je za njeho njesměrnje wažne, dokelž widži w runopravnym, demokratiskim džěle wosady přikład za džěławosć cyleje krajnej cyrkwy. „Štož je přichod cyrkwy, smy džensa tu hižo žiwi.“

Jadwiga Maliniec

⇒ tyjar jo gorejwodrowany hordował.“ Zdobom měješe Smoler hišće dobru radu: „Njeh džě sebi knjez Fengler, hdyž je trjeba, jeneho rěčewustojneho Serba k pomocy wozmj; jeho zaslužba wo delnjolužiskich Serbow budže potom čim wjetša, hdyž jim žiwnosť w čistej serbsčinje podawa.“

Podobnje zwurazni so tež Korla Awgust Jenč, farar a literarny historikar w hornjolužiskim Palowje: „Dokelž je Fengler rodzeny Němc, dha so džiwać njemóžemy, zo dobru a čistu serbsku rěč w swojej protyce nima, tola je to chwaložne, zo je spytał serbskemu ludkej wosebitu protyku do ruki dać, štož budžiše so móħto hižom dawno z druheje strony stać.“ (ČMS 1880, str. 127) Kritika je woprawnjena, wosebje w přirunanjach z Hornjej lužicu, hdžež mějachu Serbja hižo dawno swojej protyce: ewangelscy wot lěta 1855 „Předženaka“ a katolscy wot lěta 1869 „Krajana“.

Založenje „Pratyje“ 1880

Serbskeho „Gottholda“ na lěto 1879 dalši njescěhowaše. Snadž njeměješe protyka wočakowany wuspěch, snadž da so farar Fengler wot sylneje rěčneje kritiki zatrašić, snadž pak tež zhoni wo nowej protyce za Delnich Serbow, kiž so w Budyšinje přihotowaše. „Gotthold“ wuwědomi wodžacym serbskim kruham w Hornjej lužicy problem pobrachowaceje delnjoserbskeje protyki. Tajki wažny medij, kiž namaka puć do mnohich domow, nochychu přewostajic němskemu fararjej, kiž šěrješe hubjenu serbsčinu, so na nabožne přinoški wobmjezowaše a narodnokubłanske temy cyle wuwostaji. Nimo teho bě farar Fengler starolutherskeho wuznaća a skutkowaše we wotšćepjenej swobodnej cyrkwi, štož móħto wjěšć k nabožnym iritacijam, wšak přislušachu Delnjoserbja hač na snad-

ne wuwzaća ewangelskej statnej cyrkwi. Někotryžkuli Serb by drje tajku wot „mukarjow“, kaž starolutherskich husto mjenowachu, wudatu serbsku protyku wotpokazał. Tak dachu so wodžace wosobiny Maćicy Serbskeje w Hornjej lužicy do džěła a wudachu na lěto 1880 přenju ryzy w delnjoserbsčinje spisany protyku „Pratyja za dołojcno-lužyskich Serbow“. Michał Hörnik ju redigowaše, Jan Arnošt Smoler ju čišćeše a pólski přećel Serbow Alfons Parczewski ju zaplaćil.

Bjezdweła je serbski „Gotthold“ fararja Fenglera dał rozsudny nastork k založenju „Pratyje“. Jeje wudawanje zaso běše sylny nastork, založic nalěto 1880 Mašicu Serbsku, towarstwo za wudawanje delnjoserbskich spisow. Tak měješe jeničke serbske wudaće „Gottholda“ wulki wusutk na pismownostwo a kulturne wuwieće Delnich Serbow.

T. Malinkowa

Ze stawiznow zašeho lětstotka: A 54 džěłaše na tamnym boku

Lěta 20. julija budže temu pjećaššesćdzěsat lět, zo běchu němscy oficěrojo móht-rjec w poslednim akće zadwělowanja spytali diktatora Adolfa Hitlera wotstronić. Byrnjež so atentat nimokulił a wjetšina z nich smjerc přeradnika na šibjeńcy počerpjeć dyrbjała, njesu jich mjena zabyte.

Zabyty pak je někotryzkuli druhi přećiwnik brunych mócnarjow. Tak tež muž z Rudnych horin, kiž – so na swoje serbske korjenje dopominajo – českim partizanam pomhaše. A z tym wězo antihitlerskej aliancy. Pod najwšelakorišimi pseudonymami to činješe. Wón běše agent, kiž tójšto materiala wo Hitlerowych wotpohladach posrědkowaše. Z maćerneho boka běše lužiskoserbskeho pochada, štož bě nimo druhich jedyn z jeho motiwow, zo Čecham pomhaše. Tak poda powěsć wo planowanym překročenju českosłowakskej hraničy přez němske wójsko, připowědźi tohoranja eksaktnje nadpad na Pólsku, Norwegsku, Hollandsku, Belgisku a Francosku. Hižo w léce 1940 přeradzi termin nadpada na Sowjetski zwjazk. Českosłowaska powěsćowa služba běše adresatka tutych brizantnych powěsćow a ta je britiskej tajnej službje dale dawaše.

Štó tónle muž běše?

Přećel Himmlera a wěrný přećel Čechow

Paul Thümmel (1902–1945) Foto: priwatne

Narodil bě so Paul Thümmel 15. januara 1902 w Neuhausenje nje-daloko městačka Olbernhau. Tam nawukny w staršiskej pjekarni powołanje pjekarja. Pjeća dwa cećilětny wobdžěli so wón 1927 na založenju wjesneje skupiny strony NSDAP. Na tutym zetkanju wobdžěli so tež wěsty muž z Bayerskeje, kiž Heinrich Himmler rěkaše. Tón pola Thümmelec přenocowaše. Jako běchu so nacišća 1933 doskónčnje knjejestwa zmocowali, džakowaše so Himmler, nětko „reichsführer SS“, Thümmelec na swoje wašnje: Wobstara jich synej Paulej, z kotrymž so tykaše, džěło we wojskej wotwoborje (Abwehr) w Drježdžanach, pola admirala Canarisa, kotrehož hišće krótko do skónčěnja wójnje wotprawichu.

Započatk februara 1936 poda so młody Thümmel z nócny m chahom do ČSR, zo by w Mosće (tehdy Brüx) list do póstoweho kašćika tyknył. List běše adresowany „An das Ministerstvo – národní – obrany Praha“. 8. februara dóndže list do zakitowanskeho ministerstwa w Praze-Dějvicach. Člon naci-

stiskeje strony a nošer złoteho stronskeho znamješka poskići českosłowakemu powěstwownistwu swoje sobudžěło ...

Poskitk ze Sakskeje běše wjele lubjacy. Trjebaše džě pisar lista po wšem zdaću nuznje pjenjezy. Chibazo so jenož wo němsku prowokaciju jednaše? Češa pak wědzachu, zo je jich stat wohroženy, a trjebachu nuznje informacije. Tuž wotmołwichu a póstachu list do Rudnych horin: „F.M.137, postlagernd, Annaberg/Erzgebirge“.

W swojej přenjeje wotmołwe poda F.M. někotre mjena němskich agentow w ČSR a mjena ludźi, kotřiž w Němskej přećiwo ČSR knočachu. 6. apryla 1936 wječor napoł džewjećich so Češa z nim mjez Vejprtamami a Českimi Hamrami zetkach, hdžež jim agent F.M., kiž so nětk „Jochen Breitner“ mjenowaše, zajimawy material přepoda. Powědaše, zo džěła w Drježdžanskim wotwobarskim aparacie jako rysowar a fotograf a jeho njewjesta w tamnišej registraturje. Nětk znajachu Češa agentsku syć, kotraž měješe pomhać, českosłowakemu statej zeškodźeć a jón naposledk zničić.

Serbska wowka a dyrdomdejska jězba

Pod cyfru A 54 džěłaše nětko za ČSR. Scěhowachu dalše zetkanki, tež w Praze, hdžež mjez druhim twjerdžeše, zo je Němska so ze SS-statom stała a zo wón tych čornych hidži. Połkownik František Fryc zapisa sej: „Při druhej skladnosći wón mi powědaše, zo pochadza jeho mać z lužiskich Serbow a zo so wón, dokelž w jeho žitach słwjanska krej ceče, k nam přišlušny čuje. Po wójnje smy zwěsćili, zo njeběše jeho mać, ale jeho wowka z lužicy pochadzała.“

Dalši česki oficěr, połkownik Alois Frank, wědžeše so na podawk w septembru 1938 dopomnić: „W nocy ... smy A 54 wróco do Vejprtkow dowejeli. Hitlerowa narěč na Nürnbergskim reichsparteitagu měješe swoje plody: Runje w tutej nocy skučichu Henleinowe freikorpsy swoje terorowe akty, a naše knježerstwo postaji za cyły sudetski kraj wójske prawo. To cí běše dyrdomdejska jězba była. Smy Prahu wječor něhdže napoł džesaćich wopušćili. Nadobo nas wosrjedz nocy cyły rynek wobronjenych muži, někak pjatnaćo to běchu, zadžerža. Jedyn z nich poča hižo třělec. ‚To cí zlé wupada‘, při sebi myslach. My smy wšitcy swoje pistole w zaku nabili a napjeće čakali, što so dale stanje. A 54 wumó nas z tuteje situacije: Skoči z woza a zawoła něšto na tamnych muži. Jedyn z nich so chwilk z nim mjelčo rozmołweše – a smědžachmy dale jěć. Patrulja nas samo po wojsku strowješe, jako nimo jědžechmy. Smy potom bjez komplikacijow do Vejprtkow dojěli, hdžež nam A 54 parolu přeradzi, kotraž nam domjězbu do Prahi bjez čežow

zaruči, ta rěkaše ‚Langer Max‘ ... Potom je so wšitko kaž lawina na nas waliło. Chamberlain wopyta Hitlera a dóndže k Mnichowskemu zrěčenju a Němska přiswoji sej sudetski kraj.“

Potom zetka so česki połkownik w měrcu 1939 znowa z tamnym agentom a tón jemu wuzna, zo běchu so „w Berlinje doskónčnje rozsudžili. Nanajpozdžišo 15. měrca njebudže Českosłowaska hižo eksistować.“ Čěscy oficěrojo počachu nětk ruče wšitke tajne dokumenty a akty do britiskeho póstanstwa w Praze wozyc, a mječach hišće chwile, so sčasom do Londonskeho eksila podać.

Dnja 15. měrca rano w šesćich překročichu němske wójska českosłowaksku statnu hranicu.

Zajeće w Praze a smjerc w Terezínje

Paula Thümmela přesadzi chu z Drježdžan do Prahi, hdžež měješe nadal we wotwobarskim wotrjedze swoje džěło wukonjeć. Pod pseudonymom „Dr. Paul Steinberg, 15. januara 1902 w Freitalu narodzeny“ bydleše pola českeje swójby, kotraž so pozdžišo na jeho rady dopominaše a wo nim swědčeše, zo njeběše jenož sympatiski, wjesoly čłowjek, ale tež „wěrný přećel Čechow“.

Němska gestapo běše wo tym přeswědčena, zo něhdže w sewjernym džělu Złoteho města něchtó bydlí, kiž z Čechami sympatizuje a jim pomha. 13. oktobra 1941 Thümmela zajachu. Jemu pak so poradzi gestapowcam nabarbić, zo hraje dwójnu rólu na dobro Němskeje. Na čestne słowo jeho zas pušćichu, pjeć mjesacow pozdžišo pak znowa zajachu. Tydžeň po jeho zajecu pisaše šef wěstotneje policije a naměstnik „reichsprotektora“, zlé wuwolany słwjannowzraček Reinhard Heydrich, list do Berlina, w kotrymž najwšitemu funkcionarej NSDAP, Martinej Bormannej, džěli, zo dyrbjachu Thümmela „... dla jara chutneho podhlada krajneje přerady“ zajeć.

W meji dósta Heydrich list z Berlina, hdžež jemu pisachu, zo su Thümmela ze strony wustorčili. List běše Bormann 27. meje 1942 do mašiny diktował a wotpóstać dał. Samsny džeň skučistaj w Praze-Libenju partizanaj Jan Kubiš a Josef Gabčík atentat na Heydricha. Wosom dnjow pozdžišo Heydrich zemřel. Thümmelowa mać prošeše Himmlera wo pomoc za Paula. Tón pak jej lapidarnje wotmołwi, zo změje so jeje syn před „reichskriegsgerichtom“ zamołwić. To pak so njesta.

Thümmela zawrěchu pod pseudonymom „Peter Toman“ do mateje twjerdžizny w Terezínje a 20. apryla 1945 jeho SS zatřěli, na poslednich narodninach „führera“.

Hinc Šofta

Serbske dopomnjenki z Klukšanskeje wosady

Na wšě 30 lět temu je, zo běch w Klukšu z fararjom. Klukšanska wosada bě tehdom hišće serbska. Hdyž tam nětko po wosadze chodžu, tak so dźiwam, z kak mała fantaziju su po léce 2000 dróhi pomjenowali. Byrnjež běchu samo Serbja w gremijach, kiž mjena postajichu, tak tola na swóich serbskich wótcow z wosady pozabychu. W Klukšu njepomjenowachu dróhi po Handriju Zejlerju, Janu Křižanu, Janu Bohuměru Kühnu abo Korli Bohuwěru Šěcy. W Połpicy su na Pawoła Bjeńša pozabyl, kiž tam jako wjesnjanaosta a křesćan w času SED twar kapalki přetřóci, we Wotpočinku na zaprakerku Hanu Iseltowu, kotraž je mnohim chorým pomhała, a w Kobjeln na Bubnarjec swójbju, z kotrejež přińdžechu swěrní Serbja a swěrne Serbowki. Mnohich serbskich prócowarjow bychu z pomjenowanjom dróhow počesćić a wsam tak nadobniši raz spožčić móhli.

Přińdžech w léce 1966 jako wikar do Klukšanskeje wosady. Moji zastojnsy předchadnicy běchu Serbja byli. Jan Křižan bě za čas nacizma farar w Klukšu. Wón sej njewobleče – kaž wšelacy w sudnych wosadach – brunu uniformu pod talar a swoju dušu njepředa. Wón předowaše dale serbsce a to měješe wuskutki we wosadze hač do sydomdźesatych lět zašeho lětstotka. Awgust Meltka, mój předchadnik w zastojnstwje, tež prawdłownje serbsce předowaše a so na konwenće serbskich fararjow wobdželeše. Ja rady na njeho myslu.

W cyrkwiskim předstejičerstwje běchu na spočatku sydomdźesatych lět nimale jenož Serbja, tak zo na posedženjach hustodosć serbowachmy. Jich mjena njech su tu podate: Herman Čabran a jeho syn Walter Zdžěrjanskaj, Frieda Gučina-Klukšanska, Richard Róža-Břemjenjanski, Pawoł Liška-Čelchowski, Korla Hotas-Zaňowski, Maks Pawlik-Kobjelnjanski, Richard Hercog-Komorowski, Awgust Šuster-Kupjanski, Arnošt Klos-Jatřobski, Arnošt Schröter-Lichański, Herman Smola-Wotpočinski, Korla Barč-Lěščanski, Richard Bubnar-Kobjelnjanski. Nowa wólba do předstejičerstwa situaciju změni. Młode sobustawy pochadźachu zwjetša ze serbskich swójbow, rozumjachu serbsce, ale hižo zjawnje serbsce njerěčachu. Ženje so wo tym njediskutowaše, hač bě Klukšanska wosada serbska abo nic. Jako wo nowym wosadnym pječatu wuradźowachmy, bě jasne, zo ma łopjeno lipy na serbske stawizny pokazować.

Z mnohimi wosadnymi – tež, hdyž na serbske kemše njechodźachu – móžach serbsce rěčeć. Hustodosć wšak mjenjachu, zo njemóža serbsce, byrnjež to tola móhli. Hańbowachu so zmylki činić? Nohcychu němske słowa do swojeje ludoweje serbsčiny měšeć?

Za mój zastojnski čas běchu serbske kemše dwójce wob měsac w Klukšu a jónu w Połpicy. Swječachmy rjane serbske kemše. Kantorješe Němc Günter Schwarze z Budyšina, kiž je džensa profesor za hudźbu w Drježdžanach. W duchu widžu džensa hišće před sobu mjezwóča swěrných starych Serbowkow a Serbow. Wosadni z Jatřobja, Kupoje, Břemjenja, Zaňowa, Zdžěrje, Čelchowa, Zdžarja, Lichanja a Komorowa přińdžechu kemši do Klukša. Bě to swěrna črjódka, kiž měješe zdžela daloki puć a zwjetša z kolesom přińdže. Njeběchmy ženje mjenje hač třo na serbskich kemšach, zwjetša běchmy někak džesačo. Někotři chodźachu jenož na serbske kemše, kiž běchu jim lube a drohe. W Połpicy běchu kemše lěpje wopytane. Tam přińdžechu kemšerjo z Lěskeje, Wotpočinka a Noweje Wsy – dohromady něhdze 25.

Mějachmy we wosadze tež młodostnych, kiž běchu Serbsku wyšu šulu wopytali, tola na serbske kemše njechodźachu. Dožiwich to tež w druhich serbskich wosadach, zo serbscy šulerjo abo studenća kemši njepřińdžechu.

W šěsćdzesatych lětach abonowaše so 90 eksemplarow Pomhaj Bóh w Klukšanskej wosadze. Najwjace abonentow bě w Połpicy, Zdžěri, Kupoji a Jatřobju – we wsach potajkim, kiž leža na kromje wosady. Hač drje su tam džensa hišće čitarjo Pomhaj Bóh?

Tež serbsku kěbětarku mějachmy: Friedu Gučinu z Klukša. Mnozy dalši swěrní a swěrne pomocnicy we wosadze běchu Serbja a Serbowki. Na Emu Adamowu ze Zaňowa chcu wosebje spominać. Wona njestaraše so jenož wo cyrkwinske dawki, ale bě tež dobra duša wosady. Wjesnjenjo jej swoje starosće powědachu a wona pomhaše. Na serbskich zarjadowanjach so rady wobdželeše.

Katolscy Serbja ze Zdžěrjanskeje wo-

sady přińdžechu ze swójim fararjom, patronom Stanijom Nawku, kotrehož sej hišće džensa jara česću, na serbske ekumeniske nutrnosće do Klukša. Nawopak wopytowaše mało ewangelskich tajke nutrnosće w Zdžěri.

Wosebje wutrobnje spominam na Pawoła Bjeńša z Połpicy. Wón a jeho mandželska słušeštaj k swěrnym Serbam Klukšanskeje wosady. Jimaj ma so džakować, zo je na sewjeru wosady město čěłownje nastala kapala. Hižo dawno běchu sej Połpičenjo podarmo pohrjebnišćo we wsy žadali. Za čas wójny, wosebje přez wojske rowy, bě so tola dyrbjało pohrjebnišćo załožić. Tuž bě tež čěłownja trěbna. Statna wyšnosć dowoli jenož mału jednoru rumnosć. To so wjesnjanosće Pawołej Bjeńšej njelubješe. Z nachribjetnikom dojdže sej do Berlina. Tam so njeda wot zastojnikow wotpokazać, ale njenaprošnje wojowaše, doniž njeměješe dowolnosć za twar kapaly w ruce. Lědma štó z Połpicy a Kislicy so na twarskich džělach šćedriwje njewobdželi. Pawoł Bjeńš bě sobustaw SED, ale wón bě tež wěriwy křesćan a Serb.

Posledni wulki serbski cyrkwinski swjeden w wosadze bě Serbski ewangelski cyrkwinski džen w léce 1971. Našej maćeri je wón w pomjatku, dokelž bě to přeni raz, zo sydaše na cyrkwiskim dnju kofej a tykanc zadarmo a tak wjele, kaž kóždy chcyše. Mnozy wosadni tehdy pomhachu, wosebje tež němscy – a mjez nimi mnozy čekancy.

Ličba ewangelskich Serbow hladajcy woteběraše. Běch posledni serbski farar w Klukšu. Njeje nam kazane wróćo hladać. Wšitko ma swój čas. Ewangelskich Serbow w Klukšanskej wosadze hišće je – mało, mjez nimi tež młodych. Serbskich kemšow hižo njeje. Pobožny duch pak namakamy hišće we wosadze. Korjenje pobožnosće sahaja hluboko do serbskich stawiznow wosady.

Pawoł Wirth

Serbski ewangelski cyrkwinski džen 1971 w Klukšu: Farar Pawoł Wirth přewodźa na gitarje spěwanje w připołdnišej přestawce. Foto: J. Strádal

Powěšće

Noweho přitwara dla je so wulki sgrafitowy wobraz „Wuknjaca młodźina“ Jana Buka z lěta 1980 na swislach Hušćanskeje šule wotstronić dyrbjat. Foto: archiw PB

Huska. Pjatk, 30. januara, poswjećí so nowy přitwar při ewangelskij šulomaj w Husce. W nim su fachowej kabinetaj a šěsć nowych rjadowniskich rumnosćow za srjedźnu a zakladnu šulu. Přitwar bě trěbny, dokelž městno za přiběracu ličbu šulerjow – tuchwilu maja tam 466 – hižo dlěši čas njedosahaše. Z twarom, kiž plačeše dohromady něhdže poć miliona eurow, je so loni w pózdnim nalěcu započato. Wšitke džěla móžachu so sčasom, w dobrej kwalice a bjez njezboža wuwjesć. Bohužel je so přitwara dla sgrafitowy wobraz serbskeho wuměłca Jana Buka na južnych swislach twarjenja zhubić dyrbjat. Wasom króć štyri metry wulki wobraz pod titulom „Wuknjaca młodźina“ bě w lěće 1980 při tehdyšim nowym šulskim twarje nastat.

Budyšin. Spočatk februara je Budyska měšćanska rada wobzamknyła přepodać pěstowarnju we Wuricach do křescanskeho nošerstwa. Z nošerjom budže Ewangelske šulske towarstwo Budyskeho wokrjesa, kotraž hižo šule w Husce a Frankenthalu wudžeržuje. Wobhospodarjeć pak budže pěstowarnju Michalska

wosada w Budyšinje, kotraž tu hižo něšto lět nabožne hodžinki wuhotuje a so wot nowembra 2007 wo přewzaće pěstowarnje prócuje. Změna nošerstwa stanje so k 1. aprylej 2009. Na přeće cyrkwinskeho předstejićerstwa Michalskeje wosady kaž tež na přeće staršich so džěci tu tež ze serbskej rěču a ze serbskimi naložkami zeznaja. Pěstowarnja ma 38 městnow, w njej džělaja tři nic poľnje přistajene pěstowarki.

Rakecy. Na tudyšim kěrchowje dyrbjachu 7. februara zwěsćić, zo su tam njeznaći zachadzeli. Woni wobškodžichu dohromady sydom rowow, na kotrychž latarnički, swěčki a jednu postawu powalichu a zdžěla rozbiču. Policija pad přepytuje dla mylenja měra zemrětych a dla wěcneho wobškodženja.

Dary

W januaru je so darilo za Pomhaj Bóh 125 eurow, 50 eurow, dwójce 30 eurow a 20 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 55 lětami, 11. měrc 1954, zemřě serbski wučer, doholětny kantor a šulski direktor we Wjelećinje **Kurt Hanka**. Wón pochadžeše z Hodźija, hdžež bě so 23. oktobra 1866 jako syn krawca narodził. W zažnym džěcatstwie jemu nan zemřě, tak zo wotroscě jako pošyrota. Na namoľwu wosadneho fararja Imiša a kantora Liški wopyta wobdarjenu hólčec po wuchodženju Hodźijskeje šule wot 1881 do 1887 Krajnostawski wučerski seminar w Budyšinje. Dowukubłany přistupi 1887 Maćicy Serbskej a wosta lětdžesatki z jeje swěrnym sobustawom. 1887 bu pomocny wučer we Worcynje, 1888 wikar a 1890 wučer w ródnyj Hodźiju. 1890 powoľachu jeho za cyrkwinskeho wučerja do tehdy hišće serbskeho Wjelećina, hdžež skutkowaše lětdžesatki spomóžnje hromadže ze serbskij fararjomaj Renčomaj – najprjedy nanom, potom synom. 1908 postajichu jeho za šulskeho direktora. Kurt Hanka bě njewšědnje wobdarjenu tenorowy spěwar a wustupowaše z młodych lět sem husto jako solist na serbskich koncertach, wosebje pod dirigentom Bjarnatom Krawcom. Tutón sej hudźbne zamóžnosće wobľubowaneho spěwarja wažeše a wosta z nim hač do swojeje smjerće spřećeleny. Jako interpret serbskich oratorijow bě Kurt Hanka daloko znaty a wulce slawjeny w Serbach. We Wjelećinje založi 1902 cyrkwinski chór, kotryž hač do wysokeje staroby nawjedowaše. 1929 poda so na wuměnk. Po Druhej swětowej wójnje wupomha nachwilnje jako wučer we Wjelećanskej šuli. Hač do staroby 86 lět podawaše we wosadze nabožinu. Wón bu na Wjelećanskim kěrchowje pochowany, hdžež je Hankec swójbny row džensa hišće zdžeržany. T.M.

Přeprašujemy

- 01.03. Invokavit**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 09.03. pónđzela**
15.00 wosadne popoľdnje w Malešecach (sup. Malink)
- 14.03. sobota**
15.00 wosadne popoľdnje w Drježdźanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehfeldskej (sup. Malink)
- 15.03. Okuli**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 18.03. srjeda**
14.00 wosadne popoľdnje pola Kowarjec we Wuježku pola Wósporka (sup. Malink)
- 29.03. Judika**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 31.03. wutora**
19.30 bibliski kruh na Michalskej farje w Budyšinje (sup. Malink)
- 05.04. Palmarum**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)
14.30 wosadne popoľdnje w Slepom (sup. Malink)
- 10.04. čichi pjatk**
09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiše: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud, kotraž dostawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskej a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaćí 8 eurow.